

Edebî Eleştiri Dergisi

(Journal of Literary Criticism)

ISSN: 2602-4616

Cilt III, Sayı I, Mart 2019

YÜKLENME TARİHİ: 28.01.2019 KABUL TARİHİ: 18.02.2019 YAYIN TARİHİ: 27.03.2019

Künye: Karabulut, Mustafa (2019). "Edip Cansever'in Şiirlerinde Böcek Metaforu", Edebî Eleştiri Dergisi, c. 3/1, s. 27-34.
DOI: 10.31465/eeder.518838

Doç. Dr. Mustafa KARABULUT

Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
mkarabulut@adiyaman.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6259-0868

**EDİP CANSEVER'İN
ŞİİRLERİNDE BÖCEK
METAFORU**

THE METAPHOR OF "INSECT" IN
EDİP CANSEVER'S POEMS

ÖZ

İnsanın temel sorunları arasında yalnızlık, yabancılaşma ve varoluşunu gerçekleştirilememesi gelir. Bu durum sadece psikolojinin değil, felsefenin de önemli bir ilgi alanına girer. Özellikle Heidegger, Nietzsche, Sartre, Jaspers gibi düşünürler, kişinin varoluşuna dair önemli bulgular ortaya çıkarırlar. Varoluşunu gerçekleştirilemeyen kişi depresyona sürüklenir. Kimlik bunalımı ile karşı karşıya kalan kişi, hiçleşmeye doğru gider. İçe kapanan, çevresinde olup bitenlere ilgisiz kalan, bir noktadan sonra otomatlaşan insan, benlik parçalanması, kimlik sorunsalı yaşayabilir. İç ve dış dünyayla problemler yaşayan kişi, hiçliğe doğru gider ve kendisini bir böcek olarak görmeye başlar. Özellikle modernizmin etkisiyle de yalnızlaşan ve yabancılaşan kişi, kendisini anlamsız bulabilir, nihilist bir yapıya bürünebilir, hatta bilinçaltında veya bilincinde değişime/dönüşüme uğrayabilir.

İnsan, karşılaştığı olay, durum ve varlıkları anlamlandırma konusunda bazen farklı anlatım biçimlerini tercih eder. Bunlardan biri de metafor kullanmadır. Metaforik anlatımda kişi, varlık veya kavramları başka varlık veya kavramlarla ifade eder. Edip Cansever, şiirlerinde metaforik anlatıma geniş yer verir. Cansever, birçok şiirinde bireyin "çürümüşlük", "atılmışlık", "hiçlik" ve "yalnızlık" taraflarına yer verir. Onun şiir karakterleri iletişimsizlik, yalnızlık ve mutsuzluk içerisinde kıvranan depresif kişiler olup yer yer nihilist bir yapı gösterirler. Cansever, bireyin iç dünyasındaki çatışmalarını, kimlik çatışmalarını, onun acı ve sıkıntı üreten ruhsal durumu üzerinde yoğunlaşır. Onun şiir karakterleri genel olarak iletişimsizlik, yalnızlık ve mutsuzluk içerisinde kıvranan depresif kişiler olup yer yer nihilist bir yapı gösterirler. Bazı karakterler ruhi anlamda dönüşüm göstererek kendilerini böceğe benzetirler. Bu çalışmada amaç, Edip Cansever'in şiirlerindeki hiçleşme ve böcekleşme meselesini metaforik bağlamda ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Edip Cansever, metafor, böcekleşme, hiçlik, kimlik problemi.

ABSTRACT

Among the basic problems of human beings are loneliness, alienation and inability to realize its existence. This situation is not only of psychology, but also of philosophy. In particular, thinkers like Heidegger, Nietzsche, Sartre, Jaspers reveal important findings about one's existence. The person who cannot realize his existence is dragged into depression. Faced with the identity crisis, the person goes towards the annihilation. The person who closes, closes, is irrelevant to what is going on around him, automates after a point, he can experience the fragmentation of identity, the problem of identity. The person, who has problems with the inner and outer world, goes towards nothing and starts to see himself as an insect. Especially the person who is alienated by the influence of modernism, can find himself meaningless, take a nihilistic structure, and may even undergo a change / transformation in his subconscious or consciousness. Man sometimes prefers different narrative forms to make sense of the events, situations and entities he encounters. One of them is using metaphor. Expresses person, entity or concepts in metaphorical expression with other entities or concepts. Edip Cansever gives a great place to metaphorical narration in his poems. In his many poems, Cansever refers to the individual's "rotteness", "thrownness", "nothingness" and "loneliness". His poetic characters are depressive in communication, loneliness and unhappiness, and they occasionally show a nihilistic structure. Cansever focuses on the individual's inner world conflicts, identity conflicts, her mental state producing suffering and distress. His poetry characters are depressive in general, lack of communication, loneliness and unhappiness and occasionally show a nihilistic structure. Some characters have transformed themselves into a spirit, transforming themselves into beetles. The aim of this study is to discuss the issue of the process of insemination and insects in the poems of Edip Cansever in a metaphoric context.

Keywords: Edip Cansever, metaphor, insects, nothingness, identity problem.

GİRİŞ

Sözcükler, kullanıldıkları metin veya bağlam içerisinde farklı anlamlar taşıyabilir. Bu sebeple bir sözcük, temel anlamından (denotation) uzaklaşarak yan anlamlar (connotation) kazanabilir. Bir sözcük farklı düşünce ve duyguların bir sembolü de olabilir. (Karabulut, 2019: 323). Bir sözcüğün/kavramın gerçek anlamından uzaklaşarak başka bir sözcüğün/kavramın yerine kullanılması anlamına gelen metafor; duygu, düşünce ve hayallerin daha etkili anlatımında önemli bir unsurdur. İnsan, karşılaştığı olay, durum ve varlıkları bazen başka öğelerle, sembolik unsurlarla ifade etme isteği, ihtiyacı veya zorunluluğu duyar. Metafor da işte bu sırada ortaya çıkar. “Bir dil formu olarak aynı kavram veya terimin farklı ortamlar arasında bir geçiş olarak kullanılması anlamında metafor kavramları dönüştürür.” (Aydn, 2011: 173).

Veri toplama yöntemi olarak bilim alanına giren metafor, Grekçe metapherein'den gelmiş ve öte anlamında *meta* ve taşımak, yüklenmek anlamındaki *pherein* kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Metaforik anlatımda, “İki tür algı ortaya çıkar: Edebî veya poetik bir ifade aracı olarak metafor ve sembol olarak metafor. İnsanlar, sosyal yapı içerisinde birbirleriyle iletişim kurarken, konuşmalarının amacına ulaşması noktasında gizli, kapalı bir anlam evrenine girerler. Her toplumsal algı en küçük bireyden başlayarak sosyal yapının en üst katmanına kadar ulaşan özel bir anlam evreni kurar.” (Arslan, 2008: 259). Metaforlu ifadelerin metnin anlam dünyasında önemli yer tutması, “metaforik (teşbih ve istiareli) anlatım” tabirini ortaya çıkarır. Bu anlatımda bir kavramın, varlığın veya unsurun olduğundan çok ne anlama geldiği, ne anlamda kullanıldığı veya nasıl algılanıp ifade edildiği ön plana çıkar.

Psikolojide bireyin çatışmaları doğrudan gözlemlenebilen veya analizle anlaşılabilen olmak üzere ikiye ayrılır. Psikanalistler, bireydeki anormal davranışların temelinde güdüsel çatışmaların olduğunu belirtirler. Kişiyi anormal davranışlara sürükleyen birçok sebep vardır. Bunlardan biri olan depresyon, bireyin yabancılaşmasına, özdeğerinin (self-esteem) azalmasına, hatta yok olmasına sebep olur (Karabulut, 2014: 165). Depresyona maruz kalmış kişide görülen belli başlı patolojik veriler arasında, sebebini hastanın da tam olarak bilemediği bir çöküntü, melankolik durum ve bir şeyler yapmaya duyulan isteksizlik vb. vardır. Freud, *Metapsikoloji/Metapsychology* adlı yapıtının *Yas ve Melankoli/Trauer ond Melanchole* bölümünde, yas ile melankoli ilişkisini ortaya çıkarmayı amaçlar. Ona göre, “Yas her zaman sevilen bir insanın ya da ülke, özgürlük, ülkü, vb. gibi insanın yerini almış olan soyut kavramın kaybına tepkidir.” (Freud, 2002: 244).

Bireyin kaybedişleri, iç ve dış çatışmaları ileri boyuta ulaştığında melankoliye zemin hazırlar. Kişinin pesimist duygulanmaları onu nihilist bir yapıya büründürebilir. Nihilizmle beraber kişi artık hiçbir şeye, hatta kendisine bile değer vermez. “Bir düşünme biçimi olarak, genel anlamda hiçbir değer tanımayan görüşlerin ortak adı olan nihilizm, epistemolojik, etik, politik vb. birçok alanda çeşitli biçimler altında ortaya çıkmaktadır. Tarihsel olarak sofistlere ve özellikle de Gorgias'a kadar geri götürülebilecek bir düşünce çizgisinin genel adı olan nihilizm, aslında anlamsızlık, boşluk ve hiçlik duygularının telkin ettiği bir düşünme ve yaşama biçimini ifade eder.” (Çevikbaş, 2010: 28).

Nihilizmin en önemli temsilcisi olan Nietzsche, var olan değerlere, düzene karşı çıkar ve hiçbir değer tanımayarak modern insanın benimsediği değerlerin geleneksel dayanağının kalmadığını ifade eder. Ona göre insan eski değerler bırakıp yeni değerler oluşturmalıdır. “Nietzsche, farkına vardığı krizin derinliğine açıklık

getirmek için, geleneksel düşüncenin temel kavramları olan 'hedef' 'birlik,' 'erek,' 'hakikat,' 'değer,' 'merhamet,' 'adalet' vb. kavramlarla bir iç hesaplaşmaya girer. Çünkü ona göre Batı kültür tarihinin içine düştüğü krizin baş sorumlusu, bu kültürü oluşturan felsefi ve dînî kavramsallaştırmalar ve değerlerdir. Bu nedenle hemen her geçiş döneminde olduğu gibi, bu krizin aşılması için de gerek duyulan şey, içinde yaşanılan dünyanın anlaşılmasının araçları olarak eski kavramların ve değerlerin yeniden değerlendirilmesidir; bu yeniden değerlendirme, yeni kavramlar yaratmayı, kavramların değiştirilmesini gerektirir." (Çevikbaş, 2010: 26).

Nietzsche, Batı düşüncesinin "hakikat" algısında önemli değişimlere zemin hazırlar. Batı düşüncesinde Nietzsche'nin hakikatten uzaklaşma fikri önemli mesafe kat eder. Çünkü Nietzsche, "hakikat"ı kendisinden bir şekilde kurtulması gereken bir "ayak bağı" (Nietzsche, 2001: 35) olarak ifade eder. O, "Çoktandır örtüsü kaldırılan hakikatin hakikat olmaktan çıktığına inanıyoruz" (Nietzsche, 2003: 16) diyerek hakikatin derecesinin düştüğünü adeta yok olduğunu söyler.

Özellikle modernizmle beraber yalnızlaşan ve yabancılaşan kişi, kendisini anlamsız bulabilir, nihilist bir yapıya bürünebilir, hatta bilinçaltında veya bilincinde değişime/dönüşüme uğrayabilir. Değişimde iki unsur öne çıkar: Değişen/dönüşen kişi, değiştiren/dönüştüren unsur. (Sağlık, 2008: 51). Dönüşen kişi, genellikle önceden kaotik bir yapıdadır. Kişi bir bakıma dönüşmeye hazır hale gelmiştir. "Birey, ya var oluşunda bulunan zıtlıkların mücadelesini ya da benliğinin dış dünyaya dair olgularla çatışmasını derinden yaşamakta ve içinde bulunduğu durum, çatışmayı zorunlu kılmaktadır. Bu durumdaki fert, değiştiren/dönüştüren unsurla karşılaştığında kaçınılmaz bir şekilde dönüşmeye başlar. Değiştiren ya da dönüştüren unsur, kimi zaman bir kişi, kimi zaman bir olay ya da durum, kimi zaman da bireyin iç dünyasındaki kaosu kırılma noktasına taşıyan bir nesne olabilir. Bu noktadan sonra kişi dönüşmeye başlar ve belirli bir süreç sonucunda dönüşüm tamamlanır." (Arik, 2013: 67). Sonuçta dönüşen kişi, önceki ruh haline dönemez, çünkü artık o başkalaşmıştır.

Edip Cansever'in Şiirlerinde "Böcek" Metaforuna Dair¹

Edip Cansever'in şiir karakterleri genel olarak iletişimsizlik, yalnızlık ve mutsuzluk içerisinde kıvranan depresif kişiler olup yer yer nihilist bir yapı gösterirler. Bazı karakterler ruhi anlamda dönüşüm göstererek kendilerini böceğe benzetirler. Şairin *Bezik Oynayan Kadınlar* adlı şiir kitabındaki karakterlerden Cemile; anılara gömülmüş, hayal dünyasında yaşayan, yabancılaşmış, yalnızlık duygusuna boğulmuş, iç ve dış çatışmalar yaşayan şizoid bir kişidir.

Hiçbir yere taşınıyorum, kendime sızıyorum yalnız

Ben dediğim koskocaman bir oyuk

(Bezik Oynayan Kadınlar, S.K. II, s.245)²

Cemile, içe kapanık biri olarak kendi bireyselliğini kazanamamıştır. Bir boşluğun içindedir ve kendini değersiz hissetmektedir. Cemile'nin Hilmi Bey'e yazdığı mektuplar, kendisinin bilinçaltını ve iç çatışmalarını ortaya koyar. Şiirde geçen oyuk, boşluğu hiçliği çağırıştır. Cemile, hiçlik duygusu içinde ve tam bir çöküş halindedir. Öyle bir an gelir ki kendisini böceklere benzetir:

Gittiği yeri bilmeyen böcekler gibiyim

¹ Bu kısmın hazırlanmasında şu kaynaktan yararlanılmıştır: Mustafa Karabulut, *Edip Cansever Şiiri-Psikanalitik Bir İnceleme*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara 2013.

² Şiir alıntıları Edip Cansever'in *Sonrası Kalır I* ve *Sonrası Kalır II* adlı eserlerinden alınmış olup S.K.I ve S.K.II kısaltmalarıyla verilmiştir. Bk. Kaynakça.

Bir oyuğa, oyulmuş bir yaşama

Ne gereği var ki saatin.

(*Bezik Oynayan Kadınlar*, S.K. II, s.245)

“Böcek” metaforu; bireydeki değersizleşmenin, atılmışlığın ve hiçleşmenin somut yansımasıdır. Cemile, yaşadığı zamandan mutlu olamadığı kadar geçmişindeki hayatından da memnun değildir. O, iç dünyasında yaşadığı çatışmalarla beraber, dış dünyayla da iletişime geçmeyi başaramaz.

İlgili şiirin son kısımlarında, “*Ben mutsuz kişiyim, size yüzümü getirdim bu anlamda*”, “*Yani kim yaşamış kendi adına*” (S.K.I, s.235), “*Ve nasıl yitirdim ben kendimi*” (S.K.I, s.255) diyerek içindeki çöküntü halini dile getiren şair, “*Yeniden bulmak için / Çırpınıp dönüyorum dört duvarında kendimin*” (S.K.I, s.256) ve “*Parklara gidiyorum üst üste niyetler çekmeye*” (S.K.I, s.257) sözleriyle de içinde az da olsa bulunan varoluşunu gerçekleştirme çabasını ortaya koyar. Ancak daha sonra anlatıcının yaşamasızlığını, yalnızlık ve psikolojik çökmüşlüğü görülür. Şair, burada kendi yalnızlığı karşısında “bir böceğin vızıltısı”ndan söz eder. Anlatıcı, kendi dünyasının donuklaşmış sessizleşmesine karşı, bir böceğin sürekli ses çıkardığını ve bu sesin her tarafı kapladığını söyler:

Korkunç, biz buna sonbahar diyoruz, oysa bir böceğin vızıltısı

Bir yaşlı çocuktan azalan sesi dünyanın – bir böceğin vızıltısı

Pis lokantalarda çekilmez akşamüstleri – bir böceğin vızıltısı

Bilmem. Kimi duymak istiyorum ben? Sizi mi? – bir böceğin vızıltısı

Ah şimdi o taş evin sıcaklığında – sanki bir anmak istediğim öyle uzak ki, nasıl

Nasıl bir hüznün baş kaldırışı – bile değil – bir böceğin vızıltısı

(*Nerde Antigone*, S.K.I, s.262)

İlgili şiirde kişinin hiçleşme sürecini ve depresif ruh hali görülür. Anlatıcı, “*Yani ben kimseyi tanımıyorum ki – kendimi bile – ah şu böceğin vızıltısı*” (S.K.I, s.262) diyerek, kimliğinden uzaklaşıp böceğe imrenir. Böcekteki canlılığa karşı, bireyin yalnızlığı artarak devam eder: “*Bastırıyor durmadan. Bense yalnızlığa daha bir yalnızlık koyuyorum, hepsi bu*” (S.K.I, s.264). Daha sonraki “*Yani bir böcekte yaşıyorum – dersem inanın – onu deviniyorum hep, bilmem ki...*” (S.K.I, s.264) dizesinde, bir böcekte yaşadığını söyleyen anlatıcı, Franz Kafka’nın *Die Verwandlung*³ (*Dönüşüm*) romanındaki bir sabah uyandıığında kendisini büyük bir böceğe dönüşmüş olarak gören Gregor Samsa’yı hatırlar.⁴

İnsanın realitesini yaşamın birçok unsuru meydana getirir. Kişi, iç ve dış dünyasında değer kazanabilir veya değer kaybına uğrayabilir. Değer kaybı ileri safhaya ulaştığında Gregor Samsa’daki gibi böceğe dönüşme ile sonuçlanabilir. Gregor Samsa, “Yakınlarımızdaki uzakları, ebeveynler arasındaki aşılabilir sınırları ve insanın mutlak yalnızlığını ifade etmek için bir böceğe dönüştürülür. Böylece insanlararası giydirilmiş/kabullenilmiş mesafeler dışlanır.” (Korkmaz, 2009: 120). Bu yapıtta, Gregor Samsa’nın böceğe dönüşümü üç bölüm halinde anlatılır. “Estetik

³ Türkçeye *Değişim* ve *Dönüşüm* isimleriyle çevrilmiş olan Kafka’nın *Die Verwandlung* adlı eseri üzerine, Kamuran Şipal, Tuncay Türk, Ahmet Celal, Evrim Tefik Güney, Çiğdem Özmen ve Türker Keşmer gibi isimleri sayabiliriz.

⁴ Geniş bilgi için bk. Franz Kafka, *Dönüşüm*, Çev. Gülçay Teniker, Altıkkırkbeş Yayınları, İst. 2003.

bir duyarlılıkla geliştirilen ilk bölümde zamanın her anını bölüp hesaplayan bir çağda insanın neye dönüştüğü sergilenir. İkinci bölümde başkası tarafından tanınma ve ötekilerle birlikte yaşamını sürdürme çabası işlenir. Üçüncü bölümde yaşanan durumun kabul edilmesi ya da durumdan kaçınılması hakkında çözüm sayılabilecek kişisel kararlar verilir.” (Bal, 2007: 30-31). Yazarın, roman karakterini böceğe dönüştürmesinin temelinde, varoluşsal sorgulamayı ortaya koymak vardır.

Bireyin hiçlik duygusuna kapılmasında maddi ve manevi değerlerinden “kopuş”un önemli yeri vardır. Jean-Paul Sartre, *Varlık ve Hiçlik* adlı eserinde “kopuş hiçliktir” (2010: 78) derken kişiyi hiçliğe sevk eden en ciddi amilden söz eder. Cansever, ilgili şiirinde bunaltıdan dolayı yaşamdan kopan, yalnızlık hissiyle dolu, gelecekte hangi bir şey ummayan, ötekileşen, kendisi olamamış başkalaşarak farklı rollere bürünmüş, depresif kişinin hayata bakışını anlatır. Öyleki böceğin vızıltısı her şeyleşerek anlatıcının bütün dünyasını kaplar: “*Gel gör ki anlatamam, vardırımam sözlerimi. Bildiniz, hep o böceğin vızıltısı / Durmadan bastırıyor. Kötü bastırıyor şimdi. Örneğin ben o vızıltıya bakıyorum yanına yöreme, Bakınca bir baş dönmesi – o kadar hızlı ki her şey – Bir kalın testere bir gökyüzünü kesiyor tam ortasından*” (S.K.I, s.267).

Varoluşçu felsefe akımlarının oluşmasında önemli yere sahip olan Heidegger, *Varlık ve Zaman* adlı eserinde (2008) insanın evren, toplum, hayat karşısındaki konumunu felsefi ve analitik tespitlerle ortaya koyar. “Heidegger’e göre, ontolojik olarak anlamı unutulmuş varlığa ulaşmanın yolu ‘Dasein’dir. Dasein diğer varlıklar arasında kendi varlığını konu edinebilen tek varlıktır. Eğer bir varlık öğretisi kurulacaksa bu ancak bir Dasein analitiği ile mümkün olacaktır. Çünkü Heidegger’e göre, Dasein analitiği her türlü varlık bilime olanak tanıyan bir zemindir.” (Aşar, 2014: 87). Heidegger, devamlı “varlığın anlamı nedir?” sorusuna cevap arar. Ona göre hiçlik, tamamen var olanın (Allheit des Seienden) olumsuzlanmasıdır. Bu bağlamda bireyin hiçlik duygusu onun varlık dünyasıyla tezat teşkil eder. Heidegger şu tezi savunur: “Hiçlik, değil ve olumsuzlamanın kaynağı olmaya daha yakındır. Ona göre bu tez akla yakın ise aklın bir edimi olarak olumsuzla-manın imkânı bir biçimde hiçliğe bağlanmış olur. Bu durumda akıl hiçlik üzerinde herhangi bir karar verme gücüne sahip olamaz.” (Çelebi, 2016: 53).

Burada, Hegel’in varlık ile hiçliğe bakışını irdelemek yerinde olacaktır. O, diyalektik düşünce ya da kurgusal usun özünü “karşıtların birliği” ilkesi ile açıklar. Hegel, “Salt varlık ile salt hiçlik aynı şeydir” derken, vurgulamak istediği şey, her ikisinin de tek başına Gerçeklik (hakikat) olmadıkları, “varlığın hiçliğe, hiçliğin varlığa geçmesi değil, geçip kaybolmuş olmasıdır.” (2008: 61). Burada diyalektik süreçte karşıtların birliği ilkesi görülür. Daha doğrusu, somut olan bu birlik, bir geçiş ve aynı zamanda bir ayırımdaya birliktir. Bir birlik olmak açısından “oluş”un asıl gerçeklik (hakikat) olduğundan söz ederken Hegel, bunun sadece bir ussal kavrayışın soyutlama anlarından oluştuğunu, “varlık” ile “yokluk”un “her birinin hemen dolaysızca kendi karşıtında kaybolması” devimi olduğunu vurgulamaktadır. (Özınar, 2014: 95).

Cemile’nin yaşamı adeta bir yanılısamadan ibarettir. Kendisini göklerden tepelere inen bir sokağa ve bir akarsuya benzetir. Ancak bu akarsu denize ulaşamadığı için kendi içinde akmaya mahkûmdur. İç dünyasında yaşayan, dış dünyaya açılmayan Cemile’de boşluk, tükeniş ve işlevsizlik duyguları en üst seviyededir.

Seniha, altıncı mektubunda hiçlik duygusuna boğulmuştur adeta. O, sürekli “Kapının arkasında ne var?” diye sorar ve her sorusundan sonra ilginç yanıtlar verir: Hiç!, hiçliğin adı, tanrı, bir bahçe, içi boş bir su kovası, İncil, içi boşaltılmış bir tepe, tuğlasız bir duvar, unutulmuş dülgere malası, havası kaçmış bir deniz yatağı, bir çift

kadın ayakkabısı -siyah-, sökülmüş bir laterna kutusu, kurumuş böcek kabukları, suyu çekilmiş bir deniz, bir kuru kafa. (S.K.II, s.308-309) Ancak hiçlik duygusu Seniha'yı o kadar sarmıştır ki, o, gerçekte kapının arkasında olan şeyin, "hiç" olduğunu ifade eder.

"— Kapının arkasında mı? hiç!..

Belli belirsiz bir şarkı"

(*Bezik Oynayan Kadınlar*, S.K. II, s.308-311)

Seniha, hiçlik duygusundan dolayı dünyaya "cam kapının ardından" bakar ve kendisini, "*Vahşetin son öyküsüyüm / Belki ilk öyküsüyüm*" (S.K.II, s.311) diye tarif ettikten sonra, "*Işığımı söndürdüm: beyaz karanlık.*" (S.K. II, s.311) sözleriyle trajedisini dile getirir. Seniha, dış dünyaya kapalı oluşunu yedinci ve son günlüğünde dile getirir:

"Özür dilerim dünya

Ben bu otelden çıkamam

İmza: Seniha."

(*Bezik Oynayan Kadınlar*, S.K. II, s.308-311)

Duygularında tutarsız olan, kimlik karmaşası içinde bulunan intihara meyilli ve boşluk hissine kapılmış olan Seniha'da "Borderline (Sınır) Kişilik Bozukluğu"nun olduğunu söyleyebiliriz.

Bezik Oynayan Kadınlar' da hiçlik duygusu ön planda olup daha çok ölümcül bir yapı gösterir. Deniz de öldü, martı da, dudakları kan mavisi, saçları soğuk, koparılmış bir demet karanfil, yapma bir çiçek, donmuş bir tavus kuşu, ezilmiş iki vişne, güvercinsiz bir avlu, suyu çekilmiş portakal, çekilmiş ağlardaki balıklar gibi ağzını açıp kapayan Cemal, yaşlı bir kelebek, kimsenin suyunu içmediği çeşme, çürük elma kokulu sokak, gözleri bir çift medüza, apacı bir gül vb. tabiat ile insan ruhu arasında kurulan ilişki, tabiatın "canlı bir kült" (Korkmaz, 1997: 100). niteliği şeklindedir. Cansever'in şiirlerinde tabiat, genel olarak hüznün ve tükeniş ile birlikte işlenir.

"Bir Otel Kâtibi" adlı şiirde Otel Kâtibi kendi kendine, "*Peki bir insan nedir*" (S.K.II, s.81) diye sormasına rağmen bunun cevabını veremez. Daha sonra, "*Bir gün gittikçe ufalıyordum / Düş müydü, gerçek miydi, iyi bilemem / Oturmuş bir küvete kuruyup kayboluyordum.*" (S.K.II, s.81) der. Otel Kâtibi, karamsar ve tedirgin oluşunu otel kâtiplerinin kaderi olarak görür. O, bu meslek sahiplerini şöyle tarif eder: "*Gözlüklü ve tedirgindir / Hiç yıkanmamış gibidir, parmakları sarıdır / Ön dişleri çürüktür, avuçları terlidir*" (S.K.II, s.80). Bu otele ara sıra Ruhi Bey, Otel Kâtibi'nin deyimleriyle, "*Kan renginde gelir, yolunu şaşırılmış bir böcek gibi*" (S.K.II, s.82) gelir. Kâtip, Ruhi Bey için, "*Tam bizim otelliktir*" (S.K.II, s.82) diyerek, Ruhi Bey'in de bu loş otel gibi marazi olduğunu ifade eder.

Yukarıda bireyin varlığı ile hiçlik duygusu arasındaki çatışma, hiçlik lehine sonuçlanır. Bunun birçok sebebi olmasına rağmen, bireydeki psişik ve patolojik etmenler ilk sırada yer alır. Hiçlikle çevrelenmiş olduğunu bilinçaltında yaşatan bireyin bu pesimist yapıdan kurtulması kolay değildir. Burada önemli bir husus da varlığın mı, yoksa hiilğin mi önce geldiğidir. Sartre, varlığın hiçlikten önce geldiğini ve hiçliği kurduğunu söyler. Bundan anlaşılması gereken de, yalnızca, varlığın hiçlik üzerinde mantıksal bir önceliğe sahip olduğu değil, ama ayrıca, hiçliğin de

etkililiğini somut bir biçimde varlıktan devşirdiğidir. Hiçlik varlığa musallat olur diyerek dile getirdiğimiz şey de budur. (Sartre, 2010: 65). Kişinin hiçlik duygusunun güdümüne girmesi, onu gerçek dünyanın dışına doğru iter.

SONUÇ

İnsan, duygu, düşünce ve hayalleri ile hayata tutunan bir varlıktır. Bu bakımdan hayatta karşılaştığı birtakım olgu, olay, varlık ve kavramları farklı ifadelerle, semboller, benzetme ve istiarelerle anlatmak ister. Bu ifade vasıtaları metafor ve metaforik anlatımı ortaya çıkarır. Kişi, temel problemlerden olan yalnızlık, yabancılaşma ve hiçlik gibi pesimist duygu ve kavramları da metaforik bağlamda ifade edebilir. Bireyin yalnızlık, güçsüzlük ve iletişimsizliği onu depresyona sürükleyebilir. Özellikle modernizmle beraber ileri safhaya ulaşan bu durum, insanın kalabalık içindeki tek başınalık, terk edilmişlik ve şaşkınlık hissi ile iç içelik gösterir. Kişi, bir noktadan sonra değişime uğrayabilir, hatta hiçlik hissine kapılabilir. Modern bireylerin geçirdiği değişime birçok yapıta farklı imgelerle ele alınır.

Edip Cansever, birçok şiirinde bireyin bilinçaltındaki “çürümüşlük”, “atılmışlık”, “hiçlik” ve “yalnızlık” taraflarını irdeler. Şiir karakterlerinin çoğunun ruh dünyaları “karanlık” ve “donuk”tur. Bilinçaltı bireyde sadece çürümüşlük değil, aynı zamanda “sıkıntı” ve “acı” üretir. Cansever’in şiir kişileri kendilerini “erimek” ve “unutulmak”la aynı düzlemde algılar. Onun şiir karakterleri genellikle özdeğerini yitirmiş, bunaltılı, umutsuz, kararsız, sıkıntılı, ölüm düşüncesiyle dolu, intihara meyilli ve nihilist bir yapı gösterirler. Bazıları bunaltılı ruh hali ve hiçlik duygusu içinde kendisini böceklerle benzetir. Kişinin hiçleşme, kimlik kaybı ve değişim süreci böceğe benzemeyle üst seviyeye ulaşır. Böcekleşen, yabancılaşan veya köleleşen insan konuşma yetisini kaybederek dış dünyayla ilişki kuramaz.

Kaynakça

Arık, Şahmurat (2013), *Dönüşüm ve Geçmiş Zaman Elbiseleri Üzerine Bir Mukayese Denemesi*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 27, Yaz 2013.

Arslan, Fatih (2008), *Metaforik Tercihler Bakımından Akif'i Okuyabilmek*, I.Uluslararası Mehmet Akif Sempozyumu, 259-264, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

Aşar, Haluk (2014), *Heidegger ve Sartre Felsefesinde "Kaygı" ve "Bulanık" Kavramlarının Analizi*, FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2014 Bahar, S.17.

Aydın, İ. Seçkin (2011), *Türkçe Kavramının Metaforik Algılanma Biçimleri*, folklor/edebiyat, cilt:17, sayı:66, 2011/2.

Bal, Metin (2007), *Varoluşçuluk ve Franz Kafka'nın Dönüşüm'ü*, Evrensel Kültür, S.184.

Cansever, Edip (2008), *Sonrası Kalır I*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Cansever, Edip (2008), *Sonrası Kalır II*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Çelebi, Emin (2016), *Heidegger'in Hiçlik Çözümlemesine Varlık ve Zaman Çerçevesinde Bir Bakış*, Beytulhikme An International Journal of Philosophy, Volume 6 Issue 1 June.

Çevikbaş, Selahattin (2010), *Nietzsche ve Nihilizm Kalkanına Yaşamın Yadsınmasını Kazımış Olan Bir Felsefe*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2010 14 (1).

Freud, Sigmund (2002), *Metapsikoloji*, Çev. Emre Kapkın, Ayşen Tekşen Kapkın, İstanbul: Payel Yayınları.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (2008) *Mantık Bilimi* (Büyük Mantık), Çev. Aziz Yardımlı, İstanbul: İdea Yayınevi.

Heidegger, Martin (2008). *Varlık ve Zaman*, (Çev. K. H. Ökten), İstanbul: Agora Kitaplığı.

Kafka, Franz (2003), *Dönüşüm*, Çev. Gülçay Teniker, İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları.

Karabulut, Mustafa (2013), *Edip Cansever Şiiri-Psikanalitik Bir İnceleme*, Ankara: Öncü Kitap Yayınları.

Karabulut, Mustafa (2016). *Edip Cansever'in Şiirlerinde Depresif Karakterler*, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016, Yıl: 8 Sayı: 22.

Karabulut, Mustafa (2019), *Üslûpbilim (Stilistik) ve Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirleri Üzerinde Stilistik Bir İnceleme*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Korkmaz, Ramazan (2009). *Metaforik Dönüştürme Biçimleri ve Efendi-Köle Diyalektiği Bakımından Beyaz Kale*, bilig, Yaz / 2009, S.50.

Korkmaz, Ramazan (1997), *Sabahattin Ali-İnsan ve Eser*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Nietzsche, Friedrich (2001), *Tan Kızılığ*, Çev. Hüseyin Salihoglu-Ümit Özdağ, Ankara: İmge Kitabevi.

Nietzsche, Friedrich (2003), *Şen Bilim*, Çev. Levent Özşar, Bursa: Asa Kitabevi.

Özçınar, Şahin (2014), *Düşüncenin Tarihsel Sürecinde Hegel'in Varlık, Yokluk ve Oluş Diyalektiği*, Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, Sayı: 22.

Sağlık, Şaban (2008), *Bir Metafor Olarak Değişim/Dönüşüm*, Hece, S.137.

Sartre, Jean Paul (2010), *Varlık ve Hiçlik - Fenomenolojik Ontoloji Denemesi*, İstanbul: İthaki Yayınları.